

**MEĐUINSTITUCIJSKI PROTOKOL
O POSTUPANJU U SLUČAJU NASILJA
U ŠKOLAMA HERCEGBOSANSKE ŽUPANIJE**

Livno, ožujak 2017.

SADRŽAJ

Uvod

1. Prava i obveze

- 1.1. Obrazovne ustanove
- 1.2. Prava i obveze učenika/učenica
- 1.3. Prava i obveze nastavnog osoblja
- 1.4. Prava i obveze roditelja/staratelja
- 1.5. Prava i obveze ravnatelja/ravnateljica škola
- 1.6. Nadležnosti nad učenicima/učenicama

2. Obveze nadležnih institucija/ustanova

- 2.1. Odgojno-obrazovne ustanove
- 2.2. Ministarstvo znanosti, prosvjete, kulture i športa HBŽ-a
- 2.3. Centri za socijalni rad
- 2.4. Policija
- 2.5. Zdravstvene ustanove

3. Oblici, način i sadržaj suradnje

4. Koordinacijsko tijelo

5. Evidentiranje nasilja

6. Ostale aktivnosti i obveze

7. Završne odredbe

UVOD

Polazeći od činjenice da je prevencija, sprječavanje, otkrivanje i suzbijanje nasilja među djecom i mladeži od općeg društvenog značaja, te prihvaćajući obveze iz člana 19. Konvencije o pravima djeteta koja glasi: „Države potpisnice će poduzeti sve odgovarajuće zakonske, društvene i obrazovne mjere da bi se dijete zaštitilo od svih oblika fizičkog ili mentalnog nasilja, povrede ili zlostavljanja, zanemarivanja ili nemarnog postupka, zlouporabe ili izrabljivanja, uključujući seksualno zlostavljanje dok je na brizi roditelja, zakonskih staratelja ili bilo koje druge osobe koje se brinu o djetetu“,

Ministarstvo znanosti, prosvjete, kulture i športa HBŽ

Ministarstvo rada, zdravstva, socijalne skrbi i prognanih HBŽ

Ministarstvo unutarnjih poslova Kantona 10

Ministarstvo pravosuđa i uprave HBŽ

Centri za socijalni/u rad/skrb Livno, Glamoč, Kupres i Tomislavgrad

Općina Drvar, Služba za opću upravu i društvene djelatnosti

Općina Bosansko Grahovo, Služba za opću upravu i socijalnu zaštitu

Domovi zdravlja Livno, Tomislavgrad, Glamoč, Kupres i Drvar

P o t p i s u j u

MEĐUINSTITUCIJSKI PROTOKOL O POSTUPANJU U SLUČAJU NASILJA U ŠKOLAMA HERCEGBOSANSKE ŽUPANIJE

radi utvrđivanja postupaka na uspostavljanju reakcije svih sudionika kako bi se djelovalo na sprječavanje, identificiranje, prijavljivanje, istraživanje, liječenje i slično, u svim slučajevima nasilja u obrazovnim ustanovama, a sve s ciljem da se pruži potrebna potpora prije svega djetetu, ali i onima koji se o djetetu brinu.

Protokol sadrži:

- Definiciju nasilja
- Prava i obveze
- Obveze nadležnih institucija
- Oblike, način i sadržaj suradnje između nadležnih institucija
- Evidenciju nasilja
- Koordinacijsko tijelo za praćenje
- Ostale aktivnosti i obveze.

Mjere koje se utvrđuju u okviru Međuinstitucijskog protokola o postupanju u slučajevima nasilja u obrazovnim ustanovama (u daljem tekstu Protokol) temelje se na sljedećim načelima i standardima:

a) Načelo utemeljeno na ljudskim pravima

Ljudska prava su u svim područjima/segmentima ljudskog života i rada osnova mirnog zajedničkog suživota. Ona se tiču svakog pojedinca i zajamčena su svakome. Jedan od najvažnijih obrazovnih zadataka je upoznavanje i promocija ljudskih prava.

Svako dijete je jedinstveno ljudsko biće s ljudskim dostojanstvom i ima vlastita prava koja se moraju poštivati i unaprjeđivati. Mora se uvažavati činjenica da dijete ima drugačije potrebe u odnosu na potrebe odraslih, i da mu je tijekom razgovora potrebna podrška i zaštita. Nijedan razlog ne može biti opravdanje za narušavanje fizičkog i psihičkog integriteta djeteta i ometanje njegovog normalnog razvoja.

b) Načelo zabrane diskriminacije

Načelo zabrane diskriminacije je osnovno načelo koje ima za cilj spriječiti bilo koji oblik isključivanja djece i odraslih. Svi pojedinci, djeca i odrasli, imaju jednaka prava, neovisno o podrijetlu, spolu, vjeroispovijesti, imovinskom ili zdravstvenom stanju, ili bilo kojoj drugoj pripadnosti ili opredjeljenju.

c) Načelo učinkovitosti – obveznost djelovanja nadležnih institucija

Sve institucije su obvezne ne samo poštivati prava svakog pojedinca, već i stvarati uvjete u kojima će svi pojedinci biti u mogućnosti ostvariti svoja prava. Učinkovitost Protokola se temelji na kombiniranoj provedbi različitih mjera svih struktura vlasti koje su definirane sukladno ciljevima koje obvezno provode institucije nadležne za različite oblasti djelovanja (socijalnu i zdravstvenu skrb, obrazovanje, pravosuđe i medije).

d) Načelo interdisciplinarnog i multisektoralnog pristupa

Nasilje predstavlja složen problem i zahtijeva visok stupanj sinkronizacije i planiranja djelovanja. Ovo načelo uključuje više različitih disciplina i vještina koje su u pravilu podijeljene i raspoređene u nekoliko sektora, te je pristup interdisciplinarnog rada najučinkovitija mjera koja se treba primjenjivati i u okvirima ovoga Protokola.

e) Osnovni standard zaštite od nasilja u školi

Ovaj standard podrazumijeva neprihvatanje bilo kojeg oblika kulturalnog, strukturalnog i osobnog nasilja u obrazovnom sustavu, obvezu razvoja preventivnih programa protiv nasilja, obrazovanje o borbi protiv nasilja i izradu postupaka protiv počinitelja nasilja.

f) Osnovni standard zdravog i sigurnog odgojno-obrazovnog okruženja

Ovaj standard predstavlja osiguranje nesmetanog boravka članova školske zajednice, učenika/učenica, nastavnog osoblja i trećih lica u školskim prostorima i školskim aktivnostima, kao i razvoj postupaka koji će osigurati zdravo i sigurno odgojno-obrazovno okruženje kao temelj školskog života i očuvanje zajedničkih etičkih vrijednosti, dostojanstva i integriteta svih pojedinaca u školskom procesu.

Pravni okvir

1. Konvencija o pravima djeteta
2. Konvencija o cyber kriminalu
3. Okvirna konvencija za zaštitu nacionalnih manjina
4. Konvencija Vijeća Europe o zaštiti djece od seksualnog iskorištavanja i seksualne zlouporabe
5. Okvirni zakon o osnovnom i srednjem obrazovanju („Službeni glasnik BiH“, 18/03)
6. Zakon o osnovnom školstvu („Narodne novine HBŽ 12/04“)
7. Zakon o srednjem školstvu („Narodne novine HBŽ 12/04“)
8. Strategija za borbu protiv nasilja nad djecom 2012-2015 BiH
9. Strategija protiv maloljetničkog prijestupništva u BiH („Službene novine BiH“ 14/08)
10. Rezolucija o sprječavanju maloljetničke delinkvencije i postupanju u slučaju nasilja među djecom i mladeži („Službene novine FBiH“ 10/08)
11. Zakon o osnovama socijalne zaštite, zaštite civilnih žrtava rata i zaštite obitelji s djecom („Službene novine FBiH“ 36/99, 54/04, 39/06, 14/09)
12. Zakon o socijalnoj skrbi („Narodne novine HBŽ“ 5/98)
13. Obiteljski zakon FBiH („Službene novine FBiH, br: 35/05, 41/05)
14. Zakon o zabrani diskriminacije BiH („Službene novine BiH“ 59/09)
15. Zakon o zaštiti od nasilja u obitelji FBiH („Službene novine F BiH“ 20/13)
16. Kazneni zakon FBiH („Službene novine FBiH“ br. 36/03, 37/03, 21/04, 69/04, 18/05, 42/10)
17. Zakon o kaznenom postupku FBiH (Službene novine FBiH, br: 35/03, 28/05, 55/06, 27/07, 9/09,12/10)
18. Zakon o prekršajima FBiH („Službene novine FBiH, broj: 31/06)
19. Zakon o zaštiti i postupanju sa djecom i maloljetnicima u kaznenom postupku FBiH („Službene novine FBiH 13/14“)
20. Protokol o postupanju u slučaju nasilja u obitelji za područje HBŽ

Definicija nasilja

Svjetska zdravstvena organizacija 2002. godine definirala je nasilje kao: „Namjerno korištenje fizičke snage i moći, prijetnjom ili djelovanjem prema samome sebi, prema drugoj osobi ili prema skupini ljudi ili cijeloj zajednici, što bi moglo rezultirati ili rezultira ozljedom, smrću, psihološkim posljedicama, nerazvijenošću ili uskraćivanjem prava.“

Definicija nasilja među djecom i mladeži

Nasiljem među djecom i mladeži smatra se svako namjerno fizičko ili psihičko ponašanje usmjereno prema djeci i mladima od strane njihovih vršnjaka učinjeno s ciljem povrijeđivanja, a koje se, neovisno o mjestu izvršenja, može razlikovati po obliku, težini, intenzitetu i vremenskom trajanju i koje uključuje ponavljanje istog obrasca i održava neravnopravan odnos snaga (jači protiv slabijeg ili skupina protiv pojedinca) i koje ima za posljedicu ugrožavanje zdravlja, razvoja i dostojanstva žrtve.

Nasiljem nad djecom se smatra neprimjereno, neetičko i nemoralno ponašanje prema djeci i mladeži, kao i svi oblici zanemarivanja i zlostavljanja kojima se (ne)svjesno i nasilno sprječava njihov zdrav razvoj i optimalno funkcioniranje.

Zapuštenim djetetom se smatra svako dijete koje ima manje od osamnaest godina i o kojemu se roditelji ili bilo koja druga odgovorna osoba ne brinu, uključujući brigu o odgoju i obrazovanju, njezi, prehrani, poticanju i ohrabrivanju, socijalnoj prilagođenosti i emocionalnim potrebama, toleranciji ili bilo kojoj drugoj odgovornosti o dobrobiti djeteta.

Zlostavljanjem djece i mladeži smatraju se svi agresivni i najčešće namjerni grubi postupci prema njima.

Nasiljem nad djecom i mladeži smatra se:

- **namjerno prouzročeni fizički napad** u bilo kojem obliku, primjerice, udaranje, guranje, gađanje, šamaranje, čupanje, zaključavanje, napad različitim predmetima, pljuvanje i slično, bez obzira je li kod napadnutog djeteta nastupila tjelesna ozljeda.
- **psihičko, emocionalno i socijalno nasilje** prouzročeno ponavljanim ili trajnim negativnim postupcima od strane pojedinca ili skupine. Negativni postupci su: ogovaranje, nazivanje pogrđnim imenima, ismijavanje, zastrašivanje, izrugivanje, namjerno zanemarivanje i isključivanje iz skupine kojoj pripada ili isključivanje i zabranjivanje sudjelovanja u različitim aktivnostima s ciljem nanošenja patnje ili boli, širenje glasina s ciljem izolacije djeteta od ostalih učenika, oduzimanje stvari ili novca, uništavanje ili oštećivanje djetetovih stvari, ponižavanje, naređivanje ili zahtijevanje poslušnosti ili na drugi način dovođenje djeteta u podređeni položaj, kao i sva druga ponašanja počinjena od djeteta ili mlade osobe kojima se drugom djetetu namjerno nanosi fizička i duševna bol ili sramota.
- **Seksualno nasilje podrazumijeva** svaki vid verbalnog, gestovnog ili fizičkog kontakta sa seksualnim sadržajem, s ciljem uznemiravanja i namjernog nanošenja fizičke ili duševne boli i sramote djetetu. Ono predstavlja najgoru vrstu demonstracije moći.
- **Nasilje putem zlouporabe informacijskih tehnologija (cyberbullying)** se odnosi na vrijeđanje, uznemiravanje, slanje prijetećih i uvrjedljivih poruka, lažno predstavljanje, poticanje na mržnju i nasilje, navođenje žrtve da iznosi osobne podatke, otkrivanje obiteljskih prilika, snimanje i nedopušteno objavljivanje sadržaja na društvenim mrežama. Ono što ga razlikuje od drugih vrsta nasilja je činjenica da djeca mogu biti izložena i tamo gdje su do sada bila potpuno sigurna i da ono može trajati 24 sata svakog dana u tjednu i da nepoznati počinitelj kod djeteta stvara dodatni strah i nesigurnost.

Nasilje podrazumijeva 6 definiranih čimbenika:

1. **namjera da se nanese povreda ili šteta**
2. **intenzitet i trajanje (ponavljanje nasilničkog ponašanja)**
3. **moć nasilnika (nesrazmjer moći s obzirom na dob, snagu, brojčanu nadmoć)**
4. **ranjivost i nemoć žrtve**
5. **manjak potpore**
6. **posljedice**

Nužno je razlikovati nasilje (zlostavljanje) među djecom i mladeži od običnog sukoba vršnjaka.

Obični sukob vršnjaka ima sljedeća obilježja:

1. nema elemenata navedenih za nasilništvo; ne postupaju jedan prema drugome s namjerom ozljeđivanja ili nanošenja štete; nema nesrazmjera moći; nema težih posljedica za djecu u sukobu
2. djeca ne inzistiraju da mora biti po njihovom pod svaku cijenu
3. mogu dati razloge zašto su u sukobu
4. ispričaju se ili prihvate rješenje u kojemu nema pobjednika i poraženog
5. slobodno pregovaraju kako bi zadovoljili svoje potrebe
6. mogu promijeniti temu i otići iz situacije u kojoj je došlo do sukoba.

1. PRAVA I OBVEZE

1.1. Obrazovne ustanove

- a) Škola treba osigurati optimalne uvjete za sigurno i nesmetano odvijanje obrazovnog procesa i u učionici, i u školskom dvorištu, kako tijekom nastave, tako i tijekom odmora i vannastavnih aktivnosti.
- b) Škola treba njegovati kulturu tolerancije i uljudnog međusobnog ponašanja. Škola neće tolerirati agresivnu atmosferu stvorenu uporabom neprihvatljivog jezika komuniciranja, ponašanja ili simbola za koje se podrazumijeva da šire mržnju, prijezir ili predrasude na osnovu rase, boje kože, nacionalnog podrijetla, godina života, vjeroispovijesti, kulture, bračnog stanja, spola ili invaliditeta, a koji mogu biti izvor nastanka nasilja.

1.2. Prava i obveze učenika/učenica

- a) Učenici/učenice imaju pravo na kvalitetno obrazovanje, u okviru resursa ponuđenih u školi, koje zadovoljava njihove individualne potrebe, kao i pravo da uče u sigurnoj sredini.
- b) Učenici/učenice imaju obvezu izvršavati svoje zadatke, sudjelovati u aktivnostima škole i poštivati prava djece i odraslih.

1.3. Prava i obveze nastavnog osoblja

- a) Nastavno osoblje ima pravo na poštivanje i pomoć svih suradnika, uprave škole, učenika i roditelja/staratelja učenika/učenica.
- b) Nastavno osoblje ima odgovornost prezentirati obrazovni materijal i prenijeti iskustvo na način koji odgovara sposobnostima učenika i poštivati osobnost i dostojanstvo učenika i odraslih.

1.4. Prava i obveze roditelja/staratelja

- a) Roditelji/staratelji imaju pravo na sudjelovanje u planiranju i provedbi svih procedura koje su sastavni dio Protokola o postupanju u slučaju nasilja u školama.

- b) Roditelji imaju obvezu u svome djetetu razviti osjećaj odgovornosti, poštivanja drugih i razvoj osobne potrebe za obrazovanjem.

1.5. Prava i obveze ravnatelja/ravnateljica škola

- a) Ravnatelj/ravnateljica škole ima pravo očekivati i zahtijevati od svih sudionika školskoga procesa da poštuju pravila Protokola o postupanju u slučaju nasilja i ostala školska pravila.
- b) Ravnatelj/ravnateljica ima obvezu pomagati u stvaranju i održavanju pozitivne atmosfere u školi, u kojoj će se poštivati prava svih sudionika u školskom procesu.

1.6. Nadležnosti nad učenicima/učenicama

- a) Učenici/učenice škole su u nadležnosti odgovornih lica i nastavnog i rukovodećeg osoblja sve dok se nalaze u školi ili školskoj zgradi, na školskom terenu, sudjeluju u nastavnim i drugim školskim aktivnostima.
- b) Izvan škole učenici/učenice su u nadležnosti roditelja, a u slučaju nasilja, i po potrebi, centara za socijalni rad, policijskih uprava i domova zdravlja.

2. OBVEZE NADLEŽNIH INSTITUCIJA/USTANOVA

2.1. ODGOJNO-OBRAZOVNE USTANOVE

U slučaju nasilja među djecom obveze svih djelatnika škole su:

- i) odmah prekinuti nasilno ponašanje učenika i razdvojiti učenike
- ii) pružiti pomoć i potporu učeniku koji je doživio nasilje
- iii) obavijestiti o događaju razrednika, pedagoga i ravnatelja škole.

U slučaju prijave nasilja ili dojave o nasilju među djecom, osoba koja je ovlaštena ili stručna osoba za koordinaciju aktivnosti vezanih za problematiku nasilja u odgojno-obrazovnoj ustanovi, koji imenuje odgojno-obrazovna ustanova, dužna je:

- Odmah poduzeti sve mjere da se zaustavi i prekine nasilno postupanje prema djetetu, a u slučaju potrebe zatražiti pomoć drugih djelatnika odgojno-obrazovne ustanove ili po potrebi pozvati policiju;
- Ukoliko je dijete povrijeđeno u mjeri koja zahtijeva liječničku intervenciju ili pregled, ili se prema okolnostima slučaja može razumno pretpostaviti ili posumnjati da su takva intervencija ili pregled potrebni, odmah pozvati službu hitne pomoći ili na najbrži mogući način, koji ne šteti zdravlju djeteta, otpratiti ili osigurati pratnju djetetu od strane stručne osobe liječniku, te pričekati liječničku preporuku o daljem postupanju, te dolazak djetetovih roditelja ili zakonskih zastupnika;
- Odmah po prijavljenom nasilju o tome obavijestiti roditelje djeteta koje je počinilo nasilje ili zakonske zastupnike, te ih upoznati sa svim činjenicama i okolnostima koje su do tada poznate i obavijestiti ih o aktivnostima koje će se poduzeti, te ih pozvati na uključivanje u savjetovanje ili stručnu pomoć unutar

škole ili izvan nje (centri za socijalni rad, poliklinika za djecu i mlade, centri za mentalno zdravlje, policija i slično) i obavijestiti ih o obvezi odgojno-obrazovne ustanove da slučaj prijavi nadležnom centru za socijalni rad, policiji ili drugim nadležnim institucijama;

- Po prijavi, odnosno dojavi o nasilju odmah obaviti razgovor s djetetom koje je žrtva nasilja, a u slučaju da je postojala liječnička intervencija, uz dogovor s liječnikom, čim to bude moguće. Ovi razgovori s djetetom obavljaju se uvijek u nazočnosti nekog od stručnih suradnika odgojno-obrazovne ustanove, a na način da se postupi posebno pažljivo, poštujući djetetovo dostojanstvo i pružajući mu potporu;
- Roditeljima ili zakonskim zastupnicima djeteta koje je žrtva vršnjačkog nasilja dati obavještenja o mogućim oblicima savjetodavne i stručne pomoći djetetu u odgojno-obrazovnoj ustanovi i izvan nje, a s ciljem potpore i osnaživanja djeteta, te prebrođivanja traumatičnog doživljaja;
- Obaviti razgovor s drugom djecom ili odraslim osobama koje imaju saznanje o učinjenom nasilju, te utvrditi sve okolnosti vezane uz oblik, intenzitet, težinu i vremensko trajanje nasilja;
- Ukoliko se radi o naročito teškom obliku, intenzitetu ili dužem vremenskom trajanju nasilja, koje može izazvati traumu i kod druge djece, koja su vidjela nasilje, savjetovati se s nadležnom stručnom službom radi pomoći djeci, svjedocima nasilja;
- Što žurnije obaviti razgovor s djetetom koje je počinilo nasilje u nazočnosti stručne osobe, ukazati djetetu na neprihvatljivost i štetnost takvoga ponašanja, te ga savjetovati i poticati na promjenu takvoga ponašanja, a tijekom razgovora osobito obratiti pozornost iznosi li dijete neke okolnosti koje bi ukazivale da je dijete žrtva zanemarivanja ili zlostavljanja u svojoj obitelji ili izvan nje, u kojem slučaju će se odmah obavijestiti centar za socijalni rad, a po potrebi ili sumnji na počinjenje kažnjive radnje obavijestiti policiju ili nadležno tužilaštvo;
- Poduzeti sve mjere za pomirenje i stvaranje tolerantnog, prijateljskog ponašanja u odgojno-obrazovnoj ustanovi;
- O poduzetim aktivnostima, razgovorima, izjavama, te svojim zapažanjima napraviti službene zabilješke, kao i voditi odgovarajuće evidencije zaštićenih podataka koje će dostaviti na zahtjev drugim nadležnim tijelima;
- U slučaju da je nasilje počinio roditelj ili neka druga odrasla osoba izvan škole, škola je dužna pozvati policiju;
- Škola će pozvati policiju i u slučaju da je nasilje izvršio učenik ili nastavnik, a procijeni se da je riječ o krivičnom djelu ili teškom prekršaju;
- Ako je riječ o prijetnjama nasiljem ili nasilju u školi, bez obzira da li je škola uključila i policiju ili nije, o takvim situacijama je potrebno u svim slučajevima pismenim putem obavijestiti županijsko Ministarstvo znanosti, prosvjete, kulture i športa.

2.2. MINISTARSTVO ZNANOSTI, PROSVJETE, KULTURE I ŠPORTA HBŽ

Ministarstvo znanosti, prosvjete, kulture i športa dužno je, putem prikupljanja redovitih školskih izvješća i neposrednim uvidom sukladno zakonskim ovlastima, pratiti provedbu Programa prevencije i suzbijanja nasilja, koji obuhvaća izradu

školskih akcijskih planova kao obveznih dijelova Godišnjeg programa rada škola, primjenu Protokola o postupanju u slučajevima nasilja u školama i postupanju prema Smjernicama donesenim u školskoj 2014/15. godini. Protokol o postupanju u slučaju nasilja u školi sastavni je dio Međuinstitucijskog protokola o postupanju u slučaju nasilja u školama HBŽ-a i važeći je za sve škole prilikom rješavanja slučajeva nasilja u školi.

U okviru Programa prevencije i suzbijanja nasilja, potrebno je osigurati psihološku pomoć učenicima u okviru škole.

2.3. CENTRI ZA SOCIJALNI RAD

U slučaju prijave nasilja ili dojava o nasilju, koja je upućena od strane odgojno-obrazovne ustanove, policije, ombudsmena, djeteta, njegovog roditelja, zakonskog zastupnika ili neke treće osobe, centar za socijalni rad dužan je:

- Po prijemu prijave ili obavijesti kontaktirati stručne suradnike odgojno-obrazovne ustanove (pedagoga, socijalnog radnika, psihologa), te ostale osobe koje bi mogle dati relevantnu informaciju;
- Zatražiti podatke od odgojno-obrazovne ustanove o svim okolnostima, naročito obliku, intenzitetu, težini i vremenskom trajanju nasilja;
- U suradnji sa stručnom osobom iz odgojno-obrazovne ustanove pozvati roditelje, odnosno skrbnike djeteta žrtve i djeteta počinitelja nasilja;
- Na primjeren način obaviti razgovor radi stjecanja uvida u obiteljske i druge prilike djeteta i tijekom razgovora nastojati doznati je li dijete izvrgnuto bilo kojem obliku nasilja ili zanemarivanja, te sačiniti socijalnoanamnestičke podatke o obiteljskim uvjetima u kojima dijete žrtva i počinitelj nasilja žive;
- Upoznati roditelje, odnosno zakonske zastupnike djeteta počinitelja nasilja s neprihvatljivošću i štetnošću takvoga ponašanja i obavijestiti ih o nadležnostima centra za socijalni rad za zaštitu prava i interesa djeteta;
- Radi zaštite djetetovih prava i što žurnijeg otklanjanja uvjeta koji doprinose nasilnom ponašanju djeteta, izreći primjerene mjere obiteljsko-pravne zaštite;
- U slučaju sumnje na zlostavljanje ili zanemarivanje djeteta od strane roditelja ili zakonskih zastupnika, podnijeti prekršajne, odnosno kaznene prijave;
- U suradnji sa stručnim osobama obrazovne ustanove napraviti plan psihosocijalnog tretmana za žrtvu nasilja i nasilnika koji će se odvijati uz pristanak roditelja ili staratelja;
- Redovito nadzirati preporučeno postupanje roditelja prema djetetu, te obaviti odgovarajuće provjere i izvide, kao i pratiti djetetovo ponašanje u odgojno-obrazovnoj ustanovi ili u drugoj sredini gdje boravi, a naročito pratiti je li dijete i dalje nasilno, kako bi se poduzele primjerene mjere obiteljsko-pravne zaštite djeteta;
- U slučaju da od bilo koga i na bilo koji način (pisanim putem, usmenom dojavom, putem telefona, saznanjem iz medija, tijekom nekog drugog postupka koji se vodi u centru) sazna o nasilju, osobito o nasilju u obitelji, bez odlaganja izvršiti prijavu policiji, te dostaviti sve zaprimljene informacije o slučaju, a o dojavi i saznanju izraditi službenu zabilješku u koju će unijeti podatke o žrtvi, o nasilniku, te počinjenom nasilju i odmah načiniti spis;
- O svakoj primljenoj prijavi, odnosno obavijesti o nasilju među djecom i mladeži voditi odgovarajuće evidencije zaštićenih podataka, te evidentirati i bilježiti

svako postupanje centra za socijalni rad. Centar za socijalni rad će u suradnji s obrazovnim ustanovama kontinuirano pratiti provedbu aktivnosti u sprječavanju pojave vršnjačkog nasilja;

- Na traženje nadležnog tužilaštva ili policije odmah dostaviti svu dokumentaciju koja je od značaja za razjašnjavanje i dokazivanje kaznenog djela, odnosno prekršaja (nalaz i mišljenje psihologa te drugu dokumentaciju o izvršenju poduzetih mjera);
- U okviru Programa prevencije i suzbijanja nasilja, potrebno je osigurati pomoć socijalnog radnika učenicima u okviru škole.

2.4. POLICIJA

Iako se prema UN Konvenciji o pravima djeteta, djetetom smatra osoba mlađa od 18 godina, u smislu odredaba Kaznenog zakona Bosne i Hercegovine, Kaznenog zakona Federacije Bosne i Hercegovine, Zakona o prekršajima Federacije BiH itd., osobe mlađe od 18 godina smatraju se maloljetnicima i za ovu kategoriju populacije predviđene su posebne procedure postupanja u prekršajnim i kaznenim stvarima.

U okviru ove populacije navedeni zakoni razlikuju: dijete, mlađeg maloljetnika i starijeg maloljetnika, te su propisani načini postupanja policijskih službenika prema svakom od ovih uzrasta. S tim u svezi, dijete je osoba koja u vrijeme izvršenja krivičnog djela ili prekršaja nije navršila 14 godina života – prekršajno i kazneno nije odgovorno i prema njemu se ne može pokrenuti postupak, već se postupa u okviru nadležnosti centara za socijalni rad. Mlađi maloljetnik je osoba koja u vrijeme izvršenja krivičnog djela ili prekršaja navršila 14, a nije navršila 16 godina; a stariji maloljetnik je osoba koja je u vrijeme krivičnog djela ili prekršaja navršila 16, a nije navršila 18 godina života i prekršajno i kazneno je odgovorna.

Postupanje u slučaju nasilja

U slučaju prijave nasilja ili dojave o nasilju među djecom, koja je upućena od strane odgojno-obrazovne ustanove, centra za socijalni rad, ombudsmena, djeteta, njegovog roditelja/skrbnika ili neke treće osobe, stručna osoba zadužena za koordinaciju aktivnosti vezanih uz problematiku nasilja nad djecom i maloljetnicima u policijskoj upravi ili postaji ili osoba koja je u slučaju njezine odsutnosti zamjenjuje, dužna je:

- Žurno uputiti specijaliziranog policijskog službenika za maloljetničku delinkvenciju (ukoliko isti postoji), a iznimno drugog policijskog službenika na mjesto događaja radi poduzimanja nužnih mjera i radnji, utvrditi sve činjenice i okolnosti vezane uz prijavu, odnosno dojavu, te poduzeti sve potrebne radnje s ciljem pružanja prve pomoći žrtvi radi sprječavanja nastavljanja nasilja, kao i zdravstvenog zbrinjavanja žrtve;
- Pribaviti podatke potrebne za razjašnjavanje slučaja, te utvrditi eventualno postojanje elemenata kažnjive radnje i identificirati počinitelja;
- U slučajevima intervencije policijskih službenika, kada se utvrdi postojanje osnovane sumnje da je počinjen prekršaj ili kazneno djelo, policijski djelatnici postupit će u skladu s propisima iz svoje nadležnosti;

- Provesti kriminalističku obradu maloljetnih počinitelja nasilja u nazočnosti roditelja ili zakonskih zastupnika, a u slučaju njihove nedostupnosti nadležni predstavnik centra za socijalni rad, odnosno sukladno odredbama ZKP-a;
- Sukladno važećim propisima provesti žurne istražne radnje te, ovisno o okolnostima slučaja, podnijeti izvješće o počinjenom kaznenom djelu nadležnom tužitelju, odnosno podnijeti zahtjev za pokretanje prekršajnog postupka nadležnom sudu uz prijedlog za izricanje primjerenih zaštitnih mjera;
- O zaprimljenoj prijavi, odnosno dojavi o nasilju među djecom i mladeži obavijestiti nadležni centar za socijalni rad radi poduzimanja mjera obiteljsko-pravne zaštite;
- Voditi odgovarajuće evidencije zaštićenih podataka o slučajevima prijave ili obavijesti o nasilju među djecom i mladeži;
- U slučaju da je nasilje počinio roditelj, zaposlenik škole ili neka treća odrasla osoba, policijski službenici će postupiti sukladno važećim zakonima i propisima kojima je uređeno postupanje policijskih službenika prema počiniteljima kaznenih djela i prekršaja.
- Formirati koordinacijsko tijelo unutar MUP-a, koje će činiti po jedan predstavnik policijskih uprava/postaja svake općine. Predstavnik ovog koordinacijskog tijela će biti član koordinacijskog tijela na razini Županije.

2.5. ZDRAVSTVENE USTANOVE

U slučaju prijave nasilja ili dojave o nasilju među djecom, koja je upućena od strane odgojno-obrazovne ustanove, policije, ombudsmena, djeteta, njegovog roditelja/skrbnika ili neke treće osobe, imenovana stručna služba za koordinaciju aktivnosti vezanih za problematiku nasilja među djecom i mladeži u zdravstvenoj ustanovi ili ovlaštena osoba, dužna je stvoriti uvjete da se:

- Odmah po dolasku djeteta u neku zdravstvenu ustanovu (ili ambulantu obiteljske medicine) uradi detaljan pregled i ustanovi postojanje eventualnih tjelesnih povreda, te ako iste postoje da ih se adekvatno sanira;
- U slučaju saznanja o počinjenom nasilju obvezno, bez odlaganja usmeno a zatim i pismenim putem obavijestiti policiju i centar za socijalni rad;
- O svakom urađenom pregledu obvezno sačiniti i izdati ozljedni list;
- Nakon zbrinjavanja eventualnih tjelesnih povreda, obavijestiti roditelje/skrbnike o počinjenom nasilju te uz njihovu suglasnost uputiti dijete u centar za mentalno zdravlje, te u suradnji s roditeljima, a na osnovu procijenjenog psihosocijalnog statusa, planirati tretman;
- Ako je u pitanju dijete koje se ponaša nasilno obvezno uključiti i roditelje/skrbnike u proces dijagnostike, planiranja i provođenja tretmana (u ovom segmentu tretiranja nasilnika iznimno je važna suradnja između škole, centra za socijalni rad i centra za mentalno zdravlje);
- Na traženje nadležnog tužiteljstva ili suda, zdravstvena ustanova je dužna odmah dostaviti svu dokumentaciju koja je od značaja za razjašnjavanje i dokazivanje kaznenog djela, odnosno prekršaja.

3. OBLICI, NAČIN I SADRŽAJ SURADNJE

Provođenje aktivnosti za sprječavanje nasilja među djecom i mladeži u obrazovnom sustavu, kao i aktivna primjena ovog Protokola iziskuje što žurnije uspostavljanje suradnje nadležnih institucija i drugih tijela koja sudjeluju u sprječavanju, otkrivanju i suzbijanju nasilja u obrazovnom sustavu (odgojno-obrazovne ustanove, centri za socijalni rad, policija, zdravstvene ustanove, ombudsmeni, pravosudne institucije i jedinice lokalne samouprave.) Pored toga, ovim dokumentom inzistira se na važnosti suradnje roditelja djeteta počinitelja nasilja, škole, centara za socijalni rad, centara za mentalno zdravlje i drugih stručnih službi.

Obveze nadležnih institucija i drugih tijela koja sudjeluju u sprječavanju, otkrivanju i suzbijanju nasilja u školi, u poduzimanju mjera i aktivnosti usmjerenih prema sprječavanju i suzbijanju nasilja su:

- U jedinicama lokalne samouprave uspostaviti tijela za praćenje, suzbijanje i sprječavanje nasilja i održavati redovite sastanke predstavnika nadležnih tijela, odnosno stručnih službi, te uspostaviti učinkovite načine suradnje i razmjene značajnih podataka, kako u pogledu pojedinih slučajeva nasilja, tako i o dostignućima u rješavanju problema nasilja među djecom i mladeži);
- Sačiniti polugodišnja izvješća i dostaviti ih Koorinacijskom tijelu na razini HBŽ-a;
- Uspostaviti suradnju s drugim organizacijama koje bi u konkretnom slučaju mogle pomoći, na primjer s nevladinim udrugama, vjerskim zajednicama, obiteljskim savjetovalištim, medijima, te stručnjacima koji se bave problematikom nasilja;
- Jedinice lokalne samouprave trebaju uspostaviti međusobnu suradnju u cilju razmjene iskustava i stvaranja „dobre prakse“.

4. KOORDINACIJSKO TIJELO

Radi uspostavljanja multidisciplinarnog rada i poboljšanja suradnje, uspostaviti će se koordinacijsko tijelo na razini HBŽ-a s ciljem postizanja bolje kvalitete i veće učinkovitosti u prevenciji, pomoći, zaštiti i postupanju u slučaju nasilja.

Međusobna suradnja članova koordinacijskog tijela temelji se na uzajamnom razumijevanju, zajedničkom prepoznavanju problema nasilja kao javnog i društvenog problema.

Članovi koordinacijskog tijela se obvezuju (kao i institucije koje predstavljaju) da će u okviru svojih nadležnosti trajno raditi na zaštiti, prevenciji i sprječavanju nasilja, pravovremeno reagirati sukladno propisanim i definiranim mjerama i radnjama.

Članovi Koordinacijskog tijela su obvezni održavati redovite polugodišnje sastanke uz mogućnost organiziranja izvanrednih sastanaka u slučaju potrebe, a na inicijativu jednog od članova Koordinacijskog tijela.

Potpisnice Protokola dužne su imenovati predstavnike u Koordinacijsko tijelo na razini Županije.

Koordinacijsko tijelo čine:

- Predstavnik Ministarstva znanosti, prosvjete, kulture i športa HBŽ
- Predstavnik Ministarstva unutarnjih poslova Kantona 10
- Predstavnik Ministarstva rada, zdravstva, socijalne skrbi i prognanih HBŽ
- Predstavnik Ministarstva pravosuđa i uprave HBŽ
- Predstavnik centara za socijalni rad
- Predstavnik ravnatelja osnovnih škola
- Predstavnik ravnatelja srednjih škola
- Predstavnici lokalne samouprave

Mandat Koordinacijskog tijela traje četiri godine i potvrđuje se na sjednici Vlade HBŽ.

Zadaća Koordinacijskog tijela je nadgledati provedbu Protokola, sačiniti godišnje izvješće o nasilju i predstaviti ga na sjednici Vlade HBŽ.

5. EVIDENCIJA NASILJA

Kako bi se osigurala učinkovitost procesa postupanja u slučajevima nasilja u obrazovnom sustavu, svaki od potpisnika ovog Protokola će osigurati vođenje posebne evidencije u svom resoru o svim registriranim slučajevima ovakvog ponašanja među mladima.

Za potrebe stvaranja jedinstvene baze podataka o pojavnosti nasilja Koordinacijsko tijelo izradit će jedinstven obrazac evidencije. Koordinacijsko tijelo će također osigurati objedinjavanje podataka iz ove evidencije.

6. OSTALE AKTIVNOSTI I OBVEZE

S ciljem provođenja aktivnosti na sprječavanju nasilja u odgojno-obrazovnom sustavu nužno je o problemu nasilja redovito informirati roditelje i djecu, te ih poticati da reagiraju i prijavljuju nasilje, a tijekom nastavnih i izvannastavnih aktivnosti promicati modele nenasilne komunikacije, međusobne tolerancije i uvažavanja, organiziranjem stručnih skupova, roditeljskih sastanaka, sati odjeljenske zajednice, učeničkih priredbi, objavama na oglasnoj ploči odgojno-obrazovnih ustanova ili na drugi primjeren način.

U sve aktivnosti vezane uz sprječavanje nasilja u obrazovnim ustanovama nužno je uključiti djecu i mlade, te roditelje, zakonske zastupnike, odgojno-obrazovne djelatnike i ostale stručne osobe kao aktivne sudionike i partnere, kako bi se dugoročno promicala načela nenasilja, kao preduvjeta kvalitetnog i sigurnog odrastanja djece.

Sveobuhvatna i kvalitetna zaštita djece podrazumijeva zajednički rad svih nadležnih institucija i tijela, jer prepuštanje tereta odgovornosti i djelovanja samo jednom sudioniku (npr. samo školi, policiji ili centru za socijalni rad) neće dati očekivane rezultate, niti će doprinijeti smanjivanju nasilja nad i među djecom i mladeži u obrazovnom sustavu.

7. ZAVRŠNE ODREDBE

- Ovaj Protokol izrađen je temeljem važećih zakonskih propisa.
- Po donošenju ovog Protokola resorna ministarstva dužna su upoznati tijela i ustanove iz svog djelokruga s činjenicom njegova donošenja i svrhom donošenja, te osigurati njegovu dostupnost kao i poduzeti sve potrebne mjere radi njegove dosljedne primjene.
- Ministri resornih ministarstva, ravnatelji centara za socijalni rad, predstavnici općina i ravnatelji domova zdravlja svojim potpisom potvrđuju da su upoznati s odredbama ovoga Protokola i preuzimaju odgovornost za njegovu primjenu.
- Ovaj Protokol će nakon potpisivanja biti objavljen u „Narodnim novinama HBŽ“, na web-stranici Vlade HBŽ i biti predstavljen na sjednici Vlade HBŽ.

Livno, 2. ožujak 2017. godine

**Ministarstvo znanosti, prosvjete,
kulture i sporta**

Ministar Petar Galić

M.P.

**Ministarstvo rada, zdravstva,
socijalne skrbi i prognanih**

Ministar Dragoslav Topić

M.P.

Ministarstvo unutarnjih poslova

Ministar Đarinko Mihaljević

M.P.

Ministarstvo pravosuđa i uprave

Ministrica Mirjana Slojsavljević Petraković

M.P.

Centar za socijalni rad
Livno

Ravnateljica Marija Maganjić

Centar za socijalnu skrb
Tomislavgrad

Ravnatelj Tiha Krišto

Centar za socijalni rad
Glamoč

Direktor Budimir Ždero

Centar za socijalni rad
Kupres

Ravnatelj Zdravko Mioč

Općina Drvar, Služba za opću
upravu i društvene djelatnosti

Pomoćnica načelnika Brankica Milaković

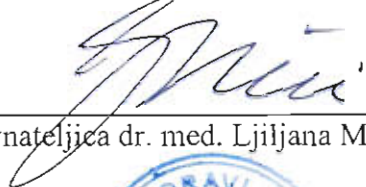

Općina Bosansko Grahovo, Služba
za opću upravu i socijalnu zaštitu

Pomoćnik načelnika Dragan Vukobrat

**Dom zdravlja
Livno**

Ravnateljica dr. med. Ljiljana Mladina

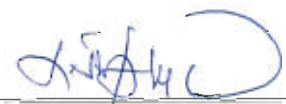

**Dom zdravlja
Tomislavgrad**

Ravnatelj dr. med. Ivan Bagarić

**Dom zdravlja
Glamoč**

Predsjednica Upravnog vijeća
dr. med. Milijana Špikić

**Dom zdravlja
Kupres**

Ravnatelj dr. med. Ivica Čičak

**Dom zdravlja
Drvar**

Direktorica dr. med. Vanja Balaban, v.d.

